

Innspill til stortingsmeldingen om ungdomstid og 5.-10. trinn

Kjære kunnskapsminister Tonje Brenna og Kunnskapsdepartementet

Arbeidet dere er i gang med for å gjøre skolen mer praktisk og variert er viktig! Drama- og teaterpedagogene mener at dramafaget er relevant for flere av temaene dere ønsker innspill om, og kommer med et samlet innspill som gjelder tema 1, 3, 7 og 9 i innspillsportalen.

Så hva får 5.-10. trinn hvis dramafaget tas inn i fag- og timefordelingen? Vi vil i det følgende, med utgangspunkt i hovedutfordringene regjeringen har trukket fram som bakgrunn for arbeidet med stortingsmeldingen, forklare hvorfor dramafaget bør inn i skolen. I sammenheng med dette foreslår vi at det for eksempel legges inn én time dramaundervisning i uka på 5., 8. og 10. trinn.

PRAKTISK OG VARIERT UNDERVISNING

Å gjøre skolen mer praktisk og variert mener vi bør dreie seg om å gjøre både den “teoritunge” undervisningen mer praktisk og variert for alle elever - OG å tilføre skolen mer praktisk opplæring gjennom nye fag egnet for det.

Dramafaget bør innføres for alle elever på noen trinn ved at fag- og timefordelingen for praktiske og estetiske fag justeres. Dere peker med god grunn på å forberede og bevisstgjøre elever på en mulig vei videre til yrkesfaglige linjer i videregående skole og utdanning. Vi mener at dramafaget vil være *en del av* løsningen for de som skal gå den veien, selvsagt i kombinasjon med andre endringer.

Vi vil samtidig peke på at arbeidslivet og livet selv innehar mange praktiske sider også for dem som skal forberedes på mer eller mindre “teoretiske utdanninger”. For eksempel er grunnskolelærerutdanningen og sykepleierutdanningen profesjonsutdanninger som skal forberede til yrker med behov for mye relasjons- og kommunikasjonskompetanse på ulikt vis. I dramaundervisningen får elevene trening i nettopp dette.

I pressemeldingen om Stortingsmelding om ungdomstid og 5-10 datert 02.05.2022 ([Ungdomsskolen skal bli mer praktisk og variert - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)), viser Regjeringen til Ungdataundersøkelsen fra 2021. I arbeidet med stortingsmeldingen skal regjeringen særlig svare på tre hovedutfordringer, som vi vil komme med innspill til:

1. For mange barn og unge opplever psykiske plager og stress. Mye skjermtid preger hverdagen.
2. For mange elever går ut av ungdomsskolen med for svake resultater.
3. For mange elever sliter med motivasjonen, og motivasjonen har gått ned på 5-7. trinn

Hovedutfordring 1: For mange barn og unge opplever psykiske plager og stress. Mye skjermtid preger hverdagen

- **Skolemiljø, fellesskap og trivsel**

Ungdataundersøkelsen viser at andelen jenter som rapporterer om mange psykiske plager har økt fra 16 prosent i 2010-12 til 25 prosent i 2021. 25 % av elevene gruer seg ofte til å gå på skolen. Punktene er trukket frem i KDs faktaboks [her](#). Dette er alarmerende tall, som peker på behov for å prioritere å gi plass til å bygge fellesskap og å bli kjent på nye måter på tvers av skillelinjer som oppstår i skolen. Hvis drama faget innføres, vil elevene utforske, uttrykke seg og oppleve i gruppeprosesser, praktisk “på gulvet”, samtidig som de jobber med temaer som er relevante for ulike fag. Denne måten å samarbeide på, i stadig nye konstellasjoner, styrker relasjonene i klassen, gjør at elevene blir bedre kjent og bidrar til å bygge trygge klassefellesskap. Elevene viser andre sider av seg selv på en måte som skiller seg vesentlig fra f.eks. ballidrett, stafetter, turer, sang, dans og samspill på instrumenter. Hør på hva elever som har deltatt i dramatimer selv sier:

“Jeg tror vi hadde hatt et bedre fellesskap mellom elever og sånt, mere venner, vi hadde snakket med flere personer som vi kanskje ikke kjenner så mye”. Elevstemme 8. trinn i dramatimen *Kampen om fellesskap* 03:00-03:17: <https://dramaogteater.no/laeringsressurs/kampen-om-fellesskap-8-10-trinn/>

- **Utforsking av egne og andres perspektiver – innlevingsevne og empati**

I drama faget gjøres perspektivbytter, som gir mulighet for å sette seg inn i andres livssituasjoner for å erfare og lære. Elevene kan bruke egne erfaringer i spillesituasjoner, eller de kan prøve ut roller som ligger langt fra deres egen virkelighet. Perspektivskift vil kunne utvikle deres relasjonelle kompetanse, empati og evne til å forstå hva andre mennesker tenker og føler. Se eksempler på dette i intervjuer med elever fra 6. trinn i dramatimen *Et møte med krig* 06:00-06:35: <https://dramaogteater.no/laeringsressurs/et-mote-med-krig-6-10-trinn/>

“Å bruke drama er helt sånn annerledes enn hva jeg er vant til. Så det er sånn annerledes enn å gjøre det samme hver eneste dag, man endrer jo perspektivet på hvordan man lærer”
Elevstemme 9. trinn i dramatimen *Anna Gørbitz vil ikke!* (01:37-01:56)
<https://dramaogteater.no/laeringsressurs/anna-gorbitz-vil-ikke-8-10-trinn/>

- **Fysisk aktiv læring samtidig som tematikk utforskes**

Drama fagets arbeidsmåter er praktiske og estetiske på en måte som aktiviserer hele mennesket: kognitivt, sanselig, følelsesmessig og kroppslig. Det er en kjærkommen avveksling for elever som rapporterer om mye skjermtid og stillesitting, i en skolehverdag der det fysiske aktivitetsnivået er redusert – og der mange elever kjeder seg. Å innføre drama faget på noen trinn én time i uka, vil bidra til å gjøre undervisningen fysisk aktiviserende for alle elevene, samtidig som de utforsker et tema. Elevene lærer gjennom å fysisk og mentalt levendegjøre situasjoner og personer innenfor den fiksjonen som utforskes. Denne formen for læring er særskilt for drama faget. De handler, reflekterer, føler og opplever i en og samme prosess. Dermed får de erfaringer som de kan bruke i refleksjon og diskusjon rundt lærestoffet, eller også som en impuls som gir idéer til skriving.

Hovedutfordring 2: For mange elever går ut av ungdomsskolen med for svake resultater

- **Tilpasset undervisning**

Gjennom dramafaget levendegjøres innholdet man jobber med, og løftes opp fra læreboka og ut på gulvet – i aktiviserende, estetiske læreprosesser. Slik kan *alle* elever få med seg innholdet, delta, få rom til å gi uttrykk for meninger, tanker og ideer. De ser i arbeidet hva medelever gir uttrykk for at de tolker, forstår og mener, og får selv anledning til å gi uttrykk for sine egne tolkninger, forståelser og meninger. Denne utvekslingen gjør at man lærer mer! Dramafaglige prosesser inkluderer *alle* elevene der de befinner seg i sine læreprosesser, og når lærestoffet gjøres tilgjengelig «på gulvet» og ikke bare i boka legges det til rette for deltakelse i timen. I overordna del i LK20, under «3.2 Undervisning og tilpasset opplæring», står det blant annet at «Skolen skal legge til rette for læring for alle elever og stimulere den enkeltes motivasjon, lærelyst og tro på egen mestring». Elevene bruker fantasien, skaper estetiske uttrykk, går inn i ulike perspektiver og får i dramaundervisningen rom til å prøve seg fram på en helt unik måte, noe som kan bygge opp mestringsfølelse. Det er motiverende å kunne få uttrykke seg kreativt gjennom en annen uttrykksform enn de det ellers legges opp til at man skal bruke i skolen.

- **Kommunikasjonstrening - muntlige ferdigheter**

Muntlig kommunikasjon går igjen som en grunnleggende ferdighet elevene skal trene på i flere fag og tverrfaglige temaer (LK20), men er den prioritert godt nok? Alt for mange elever gruer seg til å presentere for klassen. Vi mener veien å gå er å bygge trygghet gjennom kommunikasjonstrening utenfor selve presentasjonsformen. Gjennom dramaundervisning får elevene trygge rammer til å trene på, prøve ut og erfare ulike måter å kommunisere på. Stemmebruk og kroppsspråk inngår i dette. Slik kan dramafaget på en særskilt måte bidra til å utvikle muntlige ferdigheter og motivere til å ta ordet.

Hovedutfordring 3: For mange elever sliter med motivasjonen, og motivasjonen har gått ned på 5-7. trinn

- **Lek**

Dramafaget springer ut fra menneskets rollelek som en del av deres læring og utvikling, og den flere tusen år gamle kunstformen teater. I Utdanningsforbundets podcast *Lærerrommet episode #101 «Mer lek i skolen, hvordan?»* (26:35) gir hjerneforsker og professor Per Brodal råd om å ta inn dramaundervisning i skolen for læring gjennom lek som knytter sammen, og understreker at dette vil være viktig også når man kommer opp på høyere trinn. I fagboka *Lek og læring i et nevrooperspektiv* (Lunde & Brodal, 2022, s. 68-69) slås det fast at hvis vi ønsker å stimulere til utvikling av kreativitet, er sannsynligvis det beste vi kan gjøre å legge til rette for rollelek. Rollelek inngår i kjernen av dramafaget. Evalueringen av seksårsreformen viser dessuten at den typen lek det er lite av i skolen nå er nettopp rollelek, og vi har grunn til å tro at det gjelder også på høyere trinn. Rolleleken inneholder divergent tenkning - det at man danner varierte idéer ved å assosiere fritt rundt et problem. Rolleleken inneholder også fantasi og fleksibilitet, og stimulerer til å uttrykke og regulere følelser. Videre beskrives det hvordan lek aktiverer det som med et begrep fra hjerneforskning kalles viktighetsnettverk i hjernen, som er sentralt for læring. Denne sammenhengen mellom rollelek og læring, og lek som aktiviserer viktighetsnettverk er så viktig at dette må løftes frem som noe Kunnskapsdepartementet går grundig inn i – med tanke på hele elevmassen.

Se eksempel på rollelek i film fra dramatime her (00:35-01:20):

<https://vimeo.com/762612757/1c83a9ec68>

- **Tverrfaglig læring og levendegjøring som bygger bro mellom fag**

Dramatimer er egnet for å ha en tverrfaglig tilnærming, der temaer settes inn i en ramme for utforskning. En dramatime handler alltid om noe, og dette «noe» er viktig i skolesammenheng. Slik kan dramafaget bygge bro mellom fag, forsterke læring og bidra til dybdelæring. Dramafaget er egnet til undervisning i de tverrfaglige temaene demokrati og medborgerskap og folkehelse og livsmestring. Se korte beskrivelser av hvordan konkretisere arbeid med store ord som «livsmestring» og «medborgerskap» i blå bokser her:

- Undervisningsforløpet PRESS: <https://dramaogteater.no/laeringsressurs/press-8-10-trinn/>

- Undervisningsforløpet Utvandrerne: <https://dramaogteater.no/laeringsressurs/utvandrerne-5-8-trinn/>

Dramafaget levendegjør skolens fagstoff i kraft av elevenes egen kropp, stemme og forestillingsevne. Det være seg å dra tilbake til en fjern fortid og møte Aristoteles, dra til 1800-tallet og inn i en familie i Norge der foreldrene vil gifte bort datteren mot hennes vilje eller reise til et sted der det er krig. Levendegjøring av tematikker som kan hentes fra en rekke fag og arbeides med tverrfaglig i en dramatime er en engasjerende måte å lære på, som vil kunne bidra til økt motivasjon for de samme temaene også ut over dramatimene.

- **Skapende arbeid og elevmedvirkning**

Dramafaget spenner fra utforskende aktiviteter uten et publikum i klasserommet, der situasjoner, dilemmaer og perspektiver undersøkes gjennom spill og fiksjon - til teaterforestillinger/visninger for et publikum. Faget vil sterkt kunne bidra til skaperglede, engasjement og utforskertrang i overordnet del av LK 20. Elevene får medvirke og være med å skape selv i gruppeprosesser. Alle blir ansvarliggjort og lærer seg å samarbeide i kreative prosesser. Det kan ha en motiverende kraft, som også kan gi ringvirkninger til læringsmiljøet og andre mer teoritunge skolefag.

FAG- OG TIMEFORDELING

En stor sprekke i grunnmuren

Regjeringen vil gjøre skolen mer praktisk og variert. Det er en stor sprekke i grunnmuren for de praktiske og estetiske fagene i grunnskolen, og det mangler ett fag: *dramafaget*. Når det gjelder de estetiske fagene i kategorien praktiske og estetiske fag, bør det i prosessen Kunnskapsdepartementet er i gang med gjøres en grundig vurdering av hvorfor musikk og kunst og håndverk er valgt ut til å gå i 10-årige løp, mens dramafaget ennå ikke har fått en plass i fag- og timefordelingen. Hva med å justere den og åpne opp for å gi plass til å utnytte dramafagets potensiale til læring og utvikling én time i uka på noen trinn? Hva med å gi alle elever dramafaget i det som er kjent som overgangsfaser som kan være utfordrende i skolelivet, nemlig 5., 8. og 10. trinn? Forskning som kunnskapsgrunnlag for å innføre dramafaget finnes i stor skala. Ved å gjøre en justering og bytte ut noe for å gi plass til dramafaget på noen trinn, vil ikke timetallet for elevene øke.

Dramafaget på timeplanen utprøvd over mange år på Osloskoler

Seks Osloskoler har innført dramafaget på noen trinn ved å endre på fag- og timefordelingen lokalt. Fordi det gir elevene noe de andre fagene ikke kan tilby. Flere modeller er i bruk. Elevene har for eksempel én time drama i uka på 5.-7. trinn. Undervisningstid omfordeles fra fysisk aktivitet/norsk/musikk.

Se og hør en rektor, dramalærere og elever fra disse skolene forklare mer i filmen (4 min)
Det mangler ETT praktisk og estetisk fag: <https://vimeo.com/762612757/1c83a9ec68>

Her kan dere se flere eksempler på dramatimer på 5.-10. trinn i korte filmer fra klasserom i Oslo, Bergen, Harstad, Notodden og Lørenskog der elever forklarer hva og hvordan de lærer gjennom dramaundervisning: <https://dramaogteater.no/laeringsressurs/>

Dramafaget i grunnskolen internasjonalt

En rekke land har fornyet tradisjonen med å ha kun musikk og kunst og håndverk som estetiske fag i skolen. I Norden har Island innført dramafaget i grunnskolen, andre eksempler er [Irland](#) og [Australia](#).

Valgfag

Først når et fag når *alle* elever på et trinn, vil alle møte faget uavhengig av deres bakgrunn og erfaring. Da må faget være en del av fag- og timefordelingen som gjelder alle elevene. Å ta inn dramafaget som valgfag på 5.-10. trinn, bør ikke være veien å gå når det gjelder dette faget. Det må inngå som ett av de praktiske og estetiske fagene i fag- og timefordelingen, ved at den justeres. Det er viktig å understreke at

dramafaget for alle elevene på timeplanen på noen trinn, ville vært et annet fag enn det forestillingsrettede valgfaget Produksjon for scene. Alle elever vil dra nytte av dramafaget for læring og utvikling, jfr. punktlistene om hvordan faget kan være en del av løsningen for hovedutfordringene som skisseres. Dette gjelder selvfølgelig også elever som vil fortsette på yrkesfag etter grunnskolen. Nettopp de elevene som opplever at teorifagene er «tunge» vil særlig kunne dra

nytte av en muntlig, fysisk form for undervisning som bidrar til å levendegjøre fagstoff – men det er viktig å understreke at alle elever vil kunne ha stor nytte av dette faget. Elever kan gjerne ha både dramafaget på timeplanen og tilbud om valgfaget Produksjon for scene i ungdomsskolen, på samme måte som alle elever i dag både har faget musikk og i tillegg har mulighet til å velge valgfaget Produksjon for scene om skolen tilbyr det.

Lærerutdanning og dramafaget

For å realisere regjeringens mål om å gjøre skolen mer praktisk og variert er grunnskolelærerutdanningene en nøkkelfaktor. Frem til 2003 var det obligatorisk at alle grunnskolelærerstudenter hadde ett praktisk og estetisk fag i fagsammensetningen sin. De hadde da musikk/kunst og håndverk/mat og helse/kroppsøving/drama. Det er 20 år siden endringen kom, og det haster med å snu. Langt flere lærerstudenter bør få reelle muligheter til å studere drama som skolerelevant fag som en del av grunnskolelærerutdanningen. Gjeninnfør krav om at alle lærerstudenter skal ha ett praktisk og estetisk fag som en del av utdanningen.

Dramaundervisning inngår i svært ulik grad og på ulik måte i grunnskolelærerutdanningene GLU 1-7 og GLU 5-10. I dag varierer innholdet og omfanget avhengig av hvor i landet man utdanner seg til lærer. Mulighetene er til stede for å gi alle lærerstudenter opplæring ved å gjeninnføre obligatorisk dramaundervisning for alle lærerstudenter, slik det var frem til 2010. Vi anbefaler at minimumskravet settes til 50 timer. Grunnskolelærerutdanningene kan *ikke* ha metodefrihet, de må derimot ha et

metodeansvar. «Infrastrukturen» for å tilby lærerstudentene dramaundervisning er på plass. Så og si alle grunnskolelærerutdanningene har dramafaglig ansatte, som kan sies å være en struktur som er opprettholdt etter endringene i 2010. I tillegg har Norge en rekke bachelor- og masterutdanninger, samt PhD-utdanninger i drama- og teaterfag og et sterkt forskningsmiljø. Det gjøres også mye forskning internasjonalt.

DRAMAUNDERVISNING SOM ESTETISK LÆRINGSPROSESS I ANDRE FAG

Ved å sette inn dramafaget på timeplanen på noen trinn, vil muligheten for at lærere bruker dramafagets uttrykk og læringsformer i undervisningen også i andre fag øke. Som et ledd i å øke bruken av dramaundervisning i fag som norsk, samfunnsfag og språkfag, for å gjøre disse fagene mer praktiske og varierte på den måten vi beskriver i punktlisten, må dramafaglige begreper få lik behandling når det gjelder argumentet om “metodefrihet” i læreplanverket. Dette gjøres ikke på en konsekvent måte etter Fagfornyelsen. Uttrykk og læringsformer som sang og tegning er lagt inn i kompetansemål i norskfaget, og derfor må det gjeninnføres dramafaglige begreper der også. Læreplangruppen i norsk ønsket å ha tydelige dramafaglige kompetansemål på alle trinn. Alle disse ble byttet ut med svært åpne begreper som “andre kreative måter/aktiviteter/uttrykk” av Utdanningsdirektoratet. Denne usynliggjøringen reduserer sannsynligheten for at elever møter dramaundervisning som en del av norskfaget, og det fører til store forskjeller avhengig av hvilken lærer man har.

BÅDE- OG

Vi vet av erfaring at det ikke er *nok* at dramafagets uttrykk og læringsformer skal brukes i andre fag ved å inngå i disse fagenes læreplaner for å bidra til praktisk og variert undervisning på en måte som tar i bruk dramafagets potensiale for læring og utvikling. Da mener vi potensiale slik vi har beskrevet i punktlistene og filmeksemplene i dette innspillet. Først når dramafaget gis plass i fag- og timefordelingen på noen trinn, vil uttrykkene og læringsformene bli enkle å ta i bruk som en del av undervisningen i andre fag. Dette henger sammen. Elever og lærere må kjenne godt til uttrykkene og læringsformene. Gå for et både- og: Både dramafaget som et eget fag én time i uka på noen trinn - og som uttrykk og læringsform i andre fag. Vi foreslår å sette dramafaget på timeplanen på 5., 8. og 10. trinn for å gi elevene mer praktisk og variert undervisning på disse trinnene med de utfordringene de har. Skolene som har endret på fag- og timefordelingen lokalt kan vise eksempler på hvor tiden omfordeles fra. La ikke tradisjonen med fag- og timefordelingen stoppe diskusjonen.

Hilsen fra
Drama- og teaterpedagogene ved

Daglig leder Kari Strand
Styreleder Ingvild Margrethe Birkeland
Nestleder Barbro Børli Løkken